

JURNAL

PENTRU PESHINDIPEA MITINCEIȘORŢ NATŢRALE ŞI ESAKTE, ÎN TOATE CLASELE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 42.

(Anul al doilea)

Bucureşti

Noembrie 15, 1857.

Копиндереа. Диамантѣлѣ. — Лекѣлѣ. — Ципѣлѣ попѣларѣ — Комѣникациѣлѣ штинѣциѣ мѣлѣ.

Diamentul.

Articolul 3-lea.

•Ce parţ fericităţ trebuie să fie aceea unde
ptrăie care aşră mi diamanţi! Unde în fie-
care vâcăt de pământ, care omul o ia în mînt,
o sîrşră kă va rîsi o vâcăt de aşră saş şnră
diament; ce Eldorado (para d'aşră); ce feri-
cure!» Ama ştiră mîrşră kîndă aşdă vorşindă
despre California şi distriktul de diamanţi
în America. Ama vîseză mîrşră kare n'aş vî-
zîş d'aproape aceste «şrî d'aşră.» Dar ce desi-
răşne întpîştoare rîşesekă aşestî oamenî en-
tziastî pentru deara d'aşră, kîndă aşşnră akolo.
Înt'adevăr, aşră se rîşeshte akolo destul,
dar ne lîngă aşeastă abondinş în aşră, lî-
şesekă akolo cele-l-ale kondişişni fericurei a
şnră omă şivilizată, şi kare daş aşrăşî ade-

vărăş preşulă şă, adekă a şerşî kă şnră me-
diş (mîzloşitorş) pentru a ne prokşra plăş-
rîşe vîşei. Akolo şlorîşe delikate ale kăş-
reî şi arteî, nă esistă; deara e golîş de oa-
menî; kîmîşle kăşivate akopere de şnră aşrite,
nă se vede saş foarte rară; kăşî lăkomîea oa-
menîşoră dăne aşră, faşe kă, kăşî în şîşulă
ş mîntulăşî maî şine aşră de kîş vâkatele, a-
şeste adevărte şreşore de aşră kare providenş-
le a năş în pământ ne seama noaştră. Dar
şine-va nă va ş kreaş aşeastă, şă şiteaşkă
istopîea Brasîlei şi o şă aşb mîş de aş-
şte deaşră de aşră şi de diamanţi. Atşnră o
şă şngelăşră kă poeşî lăş drentate kîndă nă-
mesekă diamanţi «lakrăşile împetrite» kăşî ne-

непероасе лăкримі а неферичелорѣ сѣнге оа-
менеші лăпекѣ не діаманті каре сінтѣ скоуі
дін пѣмінтлѣ Бразиліей. Есте о импрециѣре
кѣрїоасѣ обсерватѣ де кѣтре асторїї модерні ін
утиінга економіей політїче адекѣ, кѣ декаденцїа
ші Сѣрѣчїеа Спанїей аѣ інченстѣ інтокмаї кіндѣ
Спанїолїї шї Кортесѣ аѣ десконепїтѣ Бразилїеа
ші Мексїко, адекѣ аміндоѣ цѣрїе челе маї во-
рате ін аѣрѣ атѣнчї. Есплїкаціѣнеа ачестѣї фе-
номенѣ визарѣ есте кѣ, десконепїреа мїнелорѣ
д'аѣрѣ шї д'арїїнтѣ а продѣссѣ кѣ оаменї аѣ
деспрецитѣ мѣнка ін каре омѣлѣ се імбогѣ-
цїемте, дарѣ інчетѣ, шї аѣ змѣлатѣ сѣ каѣте аѣрѣ
ші діаманті ін пѣмінтѣ, ка сѣ се імбогѣцїеаскѣ
кѣрїндѣ. Ефектлѣ ера, пѣрѣсїреа тѣлорѣ лѣ-
кѣрѣлорѣ оаменешї продѣкѣїве шї фолосїтоаре
Статлѣї. Аїчї с'а адеверїтѣ дн пѣоѣ кѣ нѣ аѣ-
рѣлѣ, чї продѣкѣїсїнеа оаменїлорѣ. Ірѣкѣлѣ сѣ-
доарей лорѣ, есте адеѣрѣтата вогѣцїе а Статлѣї.

Дарѣ сѣ не інтоарчїемѣ ла исторїеа дїспїк-
телорѣ де аѣрѣ шї діаманті ін Бразилїеа.

Ноз-супре-зече ані аѣ трекст де кінд о ін-
тїмпларе а кондѣссѣ не Портѣгезї сѣ десконепе
цѣрѣмѣрїе Бразилїей шї нїмїнеа н'а шїтїсїѣ, кѣ
ачеастѣ деарѣ конпрїнде атїтеа тресорї преціоасе;
кѣчї нїчї кеарѣ індіѣенї д'аколо, понѣлї сѣлѣ-
тїчї, н'аѣ нѣрѣлатѣ нїчї знѣ орнаментѣ д'аѣрѣ саѣ
де діаманті каре арѣ пѣтеа сѣ деа вѣнсіалѣ де
есїстїнга ачесторѣ матерїї, кѣмѣ с'а інтїмплатѣ
ін Мексїкѣ шї Перу. Токмаї ін анѣлѣ 1590,
кіндѣ Портѣгезїї аѣ фѣкстѣ знѣ вїнатѣ дѣне оа-
менї, адекѣ зна де ачесте операциїні одїоасе
супре а робї індіѣенї амерїканї; атѣнчї, ін-
тїрїндѣ маї адїнкѣ ін інтерїорлѣ цѣрїей, аѣ датѣ
поате несте цїсїемте де аѣрѣ ін провінцїа St.
Paulo; адекѣ аѣ гѣсїтѣ ін матка рїзрїлорѣ д'аколо
нѣ нѣмаї нїсїнѣ аместекатѣ кѣ гѣрѣзїцї д'аѣрѣ, чї
ші бѣкѣцїї марї шї греле д'аѣрѣ нѣрѣ. Кѣрїндѣ
с'а рѣснїндітѣ ачеастѣ нѣгѣтате шї індатѣ о мѣл-
цїе де оаменї дін тоате пѣрїїле аѣ венїтѣ ка
сѣ вазѣ ачешї мѣнцїї, рїзрї шї лăкѣрї д'аѣрѣ
несокотїндѣ остенеїеле шї перїкѣїеле ачестей
кѣлѣторїї.

Маї тїрїзїс, адекѣ токмаї ла сїрїшїтлѣ секѣ-
лѣлї алѣ 17-леа, с'а десконепїтѣ шї провінцїеле
Minas Geraes шї Matto Gerasso, ачесте цѣрїї
знде вогѣцїеа аѣрѣлїей ера ін чїлѣ маї маре
рїадѣ. Дарѣ нїчї атѣнчї нѣ с'а гїндітѣ нїмїн-а

кѣ аколо сѣ поате гѣсї шї цїсїемте де діа-
манті. Нѣтрїе стѣрѣлѣчїтоаре че ле аѣ гѣсїтѣ
маї нїнѣ кіндѣ аѣ сѣлѣлатѣ аѣрѣ, ле а сокотїтѣ
де нїмїнѣ шї ле аѣ аѣрѣкатѣ. Інкїнсіндѣ-се кѣ
сїнѣ нїнѣ бѣкѣцїї де стѣлѣ ш. ч. л. Дарѣ еатѣ
кѣ ін анѣлѣ 1727, знѣлѣ ачїмїе: *Bernardino Fon-
seca Lobo*, локсїторѣ д'аколо, а десконепїтѣ аде-
ѣрѣтата нѣтѣрѣ шї валорѣ а ачесторѣ нѣтрї дес-
прециїте нїнѣ акѣмѣ. Елѣ а вѣзїтѣ маї нїнѣ
ін Індїеа орїенталѣ, діаманті кѣрѣзї кіндѣ сїнѣ
скоуї дін пѣмінтѣ шї с'а мїрѣтѣ, кѣ нѣтрїе стѣрѣ-
лѣчїтоаре дін Бразилїеа сеамѣнѣ ама мѣлїтѣ кѣ
ачелеа дін Індїеа. Елѣ, дрїентѣ черкарѣ, а адѣ-
натѣ мѣїте де ачесте нѣтрїе шї ле адѣссѣ ла Пор-
тѣгалиа. Кїтѣ де маре ера вѣкѣрїеа лѣї аѣзїндѣ
кѣ ачесте нѣтрїе сїнѣ адеѣрѣцїї діаманті шї вѣ-
зїндѣ кѣ тоатѣ лѣмїеа се гѣрѣемте але кеїнїтѣра
дрїентѣ сїмїе імїнсе! Знѣ сромотѣ маре а фѣ-
кстѣ ачесте десконепїрї атѣнчї. Нѣрѣгїторїї де
діаманті дін Індїеа, темїндѣ-се д'о конкѣрїенцїа,
аѣ рѣснїндітѣ вогѣта кѣ діаманті дін Бразилїеа
шїнѣ нѣмаї діаманті чей маї орїнарї адѣмї а-
коло дін Індїеа, дарѣ нѣрѣгїторїї де скѣїе дін
Бразилїеа, каре с'аѣ форматѣ атѣнчї, дін контра
аѣ інченстѣ сѣ еспнортезо діаманті де ла Бра-
зилїеа ла Індїеа кѣ знѣ фолосѣ фортѣ імпорт-
тантѣ.

Ін чей д'інтїїс 20 де ані, аѣ скосѣ дін про-
вінцїа Minas Geraes 144,000 карате діаманті.
Гѣвернѣлѣ а лѣлатѣ монополѣлѣ ачестей еспнорѣа-
цїїні ін анѣлѣ 1772. Дарѣ келѣїеле ераѣ а-
тїла де марї, ін кїтѣ фїе-каре каратѣ а костатѣ
кеарѣ Гѣвелнѣлї 3 галѣенї. Ін анѣлѣ 1832,
келѣїала а крескѣтѣ кеарѣ несте венїтѣ шї Гѣ-
вернѣлѣ а нѣрѣдѣтѣ 11,000 галѣенї; вѣзїндѣ а-
чїеаста, Гѣвернѣлї а десїїнгатѣ монополѣлѣ ін
анѣлѣ 1834. Дѣне ачїеастѣ скїмѣаре, с'а імѣж-
нѣтѣїтѣ мѣлїтѣ еспнорѣацїїнеа (скоатѣреа) діа-
мантілорѣ, ін кїтѣ ін анѣлѣ 1850 с'а скосѣ а-
коло 5,844,000 карате авїндѣ о валорѣ де 20
мїліїоане галѣенї.

Кѣрїндѣ дѣне десконепїреа діамантілорѣ ін
нѣмїта провінцїе, с'а гѣсїтѣ діаманті шї ін аїте
провїнцїї але Бразилїей. Аѣ гѣсїтѣ маї кѣ сеа-
мѣ аколо діаманті інтѣре нѣтрїе де нїсїнѣ шї
кіндѣ а змїлѣтѣ о сарфсїе кѣ ачїстѣ нїсїнѣ,
снѣлїндѣ'л, аѣ гѣсїтѣ кїте одатѣ 12—15 діаманті,
аної шї гѣрѣнцїе д'аѣрѣ не каре нїчї нѣ ла лѣлатѣ

în seamă kuchi 1-a dăruită sclaviilor ok-
păi kă surlatâiă nisînăiă pentră diamanti.
adekă permitindă-ıe, kă în zilele de stăru-
toare, să kaste dăne asră, mi achemi sclavi aș
kăntirată astă-felă într'o zi sãmă de 1—2 gal-
beni.

Dară distriktăiă celă mai importantă pen-
tră esplotațiunea diamantiilor în Brazilia, este
lokăiă imprezișrăiă orășniă nămită Diaman-
tino (orășniă diamantiilor), Păiă Paragăiă mi
altale mai miči, kartă asră mi diamanti. Dară
nă nămai pîșpăle, či mi ne șkată se afă dia-
manti mi sîntă niște platoșpă (lokăiă pîdikate)
nămită Chapadas kare sîntă vestite pentră bogă-
țica loră în diamanti. Pămîntăiă ačestoră lo-
kăiă konsistă într'șnă felă de xămă neagră, d'o
grosime de 3 nișoare. De desșetăiă ačestei
ștrate, se afă o ștrată de siră saș neatră de
nisină d'o grosime de 22 dolăpă mi iară de
desșetă ačestei ștrate, se afă șna a treia, nă-
mită Cascalho kare este d'o grosime de 2—4
nișoare, konsistă într'șnă felă de pămîntă gal-
benă amestekată kă netre nisinoase mi akolo
este bogățica diamantiilor. Dăne toate proba-
vilitățile științifice, ačestă țpimă pvechișă nă
s'a formată akolo în lokă mi a fostă kărată
akolo d'altă parte prin evenemăntăiă dășvăiă.

Deskonepărea ačestoră țp-sore în nămitelă
pîșpă mi lokăiă, kare s'a șpată în anăiă 1746,
a fostă, kă să zăcută așna, o adeșpată afșpă-
șipe pentră lokăiă d'akolo; kăči îndată Gă-
vernăiă d'akolo a vrătă să fakă șnă monopolă
de pîșniă diamantiilor, mi kă să fie șirșpă de
venităiă niă, a ordonată d'a ronă ne tođi lokăi-
tođi dăne marșniăle șale mi așna mi de oa-
menă epăș ronăiă în desępte țepăiăle șnde măi
aș mi nepită; keap mi evenemăntele elementare.
între altale mi șnă kătreșpă mare, a omorătă
akolo la 24 Septemărie anăiă 1746, șnă nă-
țpă mare de oameni. Tokmăi în anăiă 1805,
ștrepenođiă ronăiăloră aș pîiimită voe kă să se
întoară la orășniă Diamantino, Batră țpăriș-
loră loră. Dară ei, drentă pșnăișpăre, s'aș să-
țpăiă d'asră mi diamanti. Dăne opă-țe ploae,
konăiă în șlișe kăsta dăne asră mi diamanti mi
de măte opă, șnăiă gșeăș nișă la 4 karađi,
șnă arapă a gșită în gșăđina niă lăngă o pș-
dăčiniă de leșme, șnă diamantă mare. Șnă

vizițiă, bătîndă în pămîntă șnă pară kă să lepe
akolo kăi sîi, a gșită șnă diamantă de mări-
mea de 9 karađi! Eară șnă altă a arșkată
d'ne șnă kîine, o neatră; kîndă neatră a kăzătă
ne pămîntă mi s'a șnaptă, a gșită înpăntăre șn
diamantă mare! Keapă gșinele mănișă akolo
diamanti, kare 'i îngită împreșpă kă alte pe-
tre kare sîntă pisinite ne pămîntă, de ačeea aș
akolo obișeiă kă nă arșkă afapă gșna mi ma-
țele gșineloră, či le kăzătă pșntăre dăne dia-
manti. Kă toate ačestele, nă rezăată vr'o bo-
găție imensă d'ăčeste esplotațișniă la čea mai
mare parte a oameniloră, kare se okșpă kă
kăștareă diamantiilor. Kăči de mi se întămplă
kîle odată kă șnăiă se îmboğășește foarte kă-
pîndă, pveșmă se rapořtă: kă șnăiă a gșită
întp'o zi în pîșniă diamantiiloră, 1440 karađi de
diamanti d'o valoare de 500 galbeni; kă toate
ăčestele, în čenere, kîștirăiă nă țreče pvea măiă
nește kăștelă, kăči sclavi, kare lăkrežă la a-
čeastă kăștare, koastă foarte măiă; de ačeea
nățpăiă loră, pveșmă mi șma diamantiiloră
esplotațișniă, se îmboğășeștă din ană în ană mai
măiă. Așna s. e. în anăiă 1817, aș fostă okș-
pađi 1500 sclavi kare aș prodșșă 10,800 ka-
rađi ne kîndă în anăiă 1844 a fostă okșpađi
nămai 800 sclavi kare aș prodșșă nămai 3600
karađi. O konsekvență din ačeastă este kă,
kă kîță se îmboğășeștă din ană în ană mai măiă
esplotațișneă diamantiiloră, kă alită pveđăiă
loră se șpă mai măiă. În anăiă 1817, șnă
karađă kosta 2 Talapă (9 đivanăi) akșmă kosta
6—8 galbeni; în anăiă 1817, șnă diamantă de
18 karađi, kosta 100 galbeni, akșmă șnăiă de
9 karađi kosta m'ă măiă. Așna dară e per-
spektivă kă din ană în ană, diamanti voră de-
veni mai șkșmăi.

Dară de kîndă distriktăiă diamantiiloră de
la Matta Geraso a încență să lăkreze, s'a
șkosă d'akolo nișă la anăiă 1850, 1,191,600
karađi avîndă o valoare de 4 1/3 mișioane gal-
beni. Dară la pîșniă Rio Claro s'a gșită nișă
akșmă 1/4 mișioane karađi kă o valoare d'șnă
mișionă galbeni. Eată ačeea če a rapořtată
nișă akșmă în Brazilia kîștirăiă șnei netre, de
kare, vanitateă oameniloră a făkătă șnă obișeiă
kăștată, dară ačeastă îndestălare a vanităđe-
noastre a făkătă mi *zece mi vikime* oamenăși
akolo!

Darş mi în provincia foarte populaţ n-
mitz Bahia, unde era antika kapitalz a Брази-
лиеi, s'a deskonperit ş diamantz în anş 1844.
printp'şnz sklavş (робş) pastorş de oi. Acestş
sklavş, avîndş o inteligenţ natşralz askşditz,
observindş bine pşmintşlz din Bahia a rşsitş kş
seamşnz mşlz kş aчela din Minas Gerras
unde se rşseskş diamantz; de aчee a şi-a ima-
pinatş kş mi în Bahia trevşe ş se afle dia-
mantz. A kşztatş akolo ne şşrişş în nisinş
mi eatz kş a rşsitş 700 karaşz de diamantz kş
kare a şşitş de la şşpînzlz şşş mi a şmşlatş
şş'i vînzş. Darş aчeastş bogşzie în mina şniş
sklavş era чeva de mirare, de aчee aş inkisş
ne vşiatşlz sklavş mi l'a înapoiatş şşpînzlz.
Kş toate kaznele, elş n'a vřtşş şz deskonpere
sekretşlz lzş, însz şşpînzlz şşş, ne şşrişş
l'a obserbatş kindş era ne kîmpş pşskîndş oile
mi a deskonperitş sekretşlz. Akşmş, o mşlzime
de oameni s'a rşvitş mi aş venitş la Bahia ka
şz kaste akolo diamantz. În kşrsşlz şniş anş
era akolo adşnazi 25,000 de oameni kare kî-
ştitaş din pşmintş în fie-kare zi nînz la 1450
karaşz de diamantz; aşia întp'şnz anş, adekş nînz
la I-ş Avrşştş anş 1845, toşz diamantz lzazi
din pşmintş akolo, s'a şşitş la o valoare de
şnz mi şmşttate milioane galbeni. Mai ne şpmş,
nşmşşlz kşşştopîlorş đne diamantz, a kşztş,
şşindş-se nşmai la şşma de 5—6000 de oa-
menî; kş toate aчestea, s'a rşsitş în Bahia nînz

la şşrişşlz anş 1849, şşma de 932,400
karaşz de diamantz, kare a avřtş o valoare de
3 1/2 milioane galbeni. Este şşeranz kş a-
чeastş bogşzie de diamantz, în Bahia va şi-
nea mşlz împş; kşş distrikşlz diamantîlorş
d'akolo are o lzşzime de 10 lege (5 poşte)
mi o lzşzime de 5 lege. Aчeasta poate kş va
kontribşi a estini diamantz.

Darş kîştitşlz totalş de diamantz în toatz
Braziliea s'a şşitş nînz la anş 1850 la şşma
de 10,169,586 karaşz şş 44 maje, avîndş în
starea vřtşş o valoare de 35 milioane galbeni.
Darş đne tşiere, aчeşti diamantz aveaş o va-
loare de 160 milioane galbeni! Eatz o bogşzie
imensz! Darş, lzkrş kşpiosş, Brazilia a rşmasş
kş toate aчestea nînz akşmş, o şarş şşrakş.
Aчeste netpø peş n'aş prodşşş şerişreka şşrei
unde s'aş rşsitş, niş aчeştei unde s'aş transpor-
tatş. Din kontra, parkş şnz Demon neferişitş
inkonşiorş distrikşle diamantîlorş, kare faчe,
kş чei mai mşlz kare vînz akolo şz kaste dia-
mantz în nisin, rşseskş groana lor în aчeşti ni-
sinş. Anoi kş toate aчestea, o lzkomie amşzi-
toare în aчeste şşri faчe, kş şşransşlz pşş-
seşte pşşşlz mi lzkrştopşlz atelierşlz şşş ka
şz se adşkş şz kaste diamantz; de aчee ora-
şele d'akolo s'aş şkşştş nşstî; kîmşşrie, de-
septe mi desepşle nisinose s'a şkşştş чimetş-
pîle oamenîlorş. Eatz o lekşzime terişlz pen-
trş şenzlz omeneskş mi vanitşzile sale!

Лешл.

II.

Лешл înspratş.

Şz ne şitşm akşm la vieaşa famîliarş a leş-
lzş fiind şn tatş de familie. El nş prea este
şşpînzş în kaza lzş; din kontra, leena şine re-
şimentşlz kasei. Ea merşe totş-d'aşna nainte
mi elş ne şpmş; kindş ea şz, şz mi elş.
Kindş aşşniş nainte şniş Douar (satş arabeskş)
atşniş ea şz kşkş mi şz odixneşte ne kindş
elş đş şşga ka şz kaste împreşişřş чeva hranş
pentş dînsa. Kindş ea mşnikş, elş şz lîngş
dînsa mi pşzешte ka şz nş şî înterşpş niminea
mînkarea. Tokmai đne че a mînkatş ea, mş-

nînkş mi elş. Kindş ea se simte kş este aş-
pra faчerei, kare se întîmşlz mai totş-d'aşna
în lzna lzş Dekembrie, atşniş elş merşe kş
dînsa mi amîndoi kşştş đne şnz lokş izolatş,
vr'o lzşkş de kare nş poate şz se apronie чi-
ne-va mi akolo aчeastş reşînz se şşşreazş;
însz şşşş lovîşşş de îşşşri, şşşş vşletîndş mi
şşşş doktorî. În şşşere, leena namte d'o datş
doi pş de lei, dîntre kare şşşlz este maskşlz
mi aşşlz femelş. Dakş vr'şnzş din lektorîi po-
şşrii a vşztş vr'o datş şnzş pşş de leş şşş kş

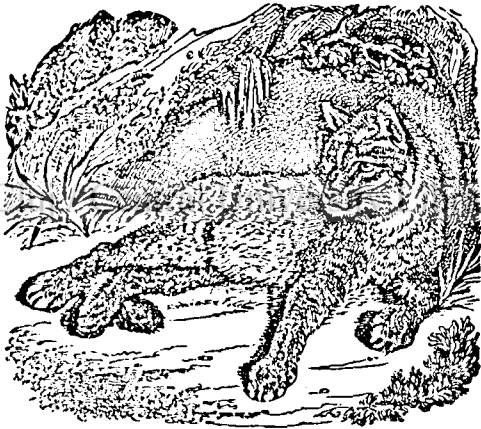
l'a ținut în mână, atânci o să înțeleagă amoroasă deosebită, idolatrică care prințipi aces-
toră noi de lei, aș pentru dinții. Leena năi
lasă nici ună mână singură, dar și leașă să
deșteptează de familia sa numai pentru un
moment ca să-i kaste năstipimănt. Kind aș ajans
la vârsta de 3 ani, mama loră încheie a'i des-
obitni din țință închei. Închei, adekă linsindă
din ce în ce mai mătă din kasă, și kindă vină
akasă îi adăce băkăci de carne de oae care, ei
avindă foame, le mănăncă și ama se običnescă
la mănărea de carne. Dară leașă, care are
o fire seriosă, năi prea plache jokăpile sro-
moloase ale kopiloră săi, de aceea își kăta
pe scama lui ună lokă deosebită, čeva deștrată
čeva de ačea a familiei sale, însă nă prea
deștrată ca să poată s'o speriținească la vr'o
intimulare d'atakă.

La o vârsta de 4 saș 5
ani, nsii mepră dăne mama
loră la marșinea nădșpei și
rămână acolo, ne kindă măsa
și adăce perșată čina loră
în toate seri. Dară kindă
aș ajansă la vârsta de 6 ani,
atânci însocesă prințipi loră
la kășlori. Le lor de poantea
ca să prinție prada. La vâr-
sta de 8 niș la 12 ani, în-
pțică a ataka oi, kapre și
keară boi, însă le miuseste
înă forța și așitate a čerște, în kăș r-
nesă 10 niș kindă omoră o oaică saș ka-
pră. Tokma kindă aș ajansă la vârsta de doi
ani, sîntă în stare a omori ună kăș saș ună
boi kă o singură mășkășpră. Dară în ačemi
ani de stădiș de a omori, lei țineri sîntă înă
mai vătămători pentru arabășă, ca mai țipăș;
kăci toată familia leașă nă se mășmește a
omoră alita animale kăș trebe pentru sșsis-
țința loră, či leașă ca și leena omoră mătă
animale numai kă skonă d'a învăța pșii loră
kăș trebe să atache și să omoră animale.
La vârsta de 3 ani, țineri pșesă kasa p-
rintească, șmăș să se însoare și să fondeaze
și ei kasa loră proprie și să devie și ei p-
rinți. Dară lokăș loră în kasa pșintească
okăș akăș alți țineri pșăci dăne dinții.

kăci leena nă închează a prodăce niș la o
vârsta năntată și leașă trăște niș la vârsta
de 30 saș 40 de ani, kăș amă zisă mai sșș.

Leașă adăță în starea nășrală este, pre-
kăș amă zisă sșș, o ființă sșperă, impozantă
și majestoză. Lei care se arță în mena-
șerii (komedi) seamășă pșin kă lei kreskăci
în kăș și libertate în patria loră; kăci lei
din menașerii sîntă prinți în țineri loră
čea mai frațetă și kreskăci în robie. Gérard
ziče kă în totă reșimentășă săș, nă s'a rșită
nici ună omă care era în stare să poarte pe
șpinare pelea și kapăș ună leă care a om-
păș.

Gérard ziče: leașă nă numai kă nă fize
năntea ună omă, kăș aș pretinsă ună, či nici
năntă 20 de oameni; de aceea nici odată ună
arabăș nă atakă singură ună leă, či dăne toate
pșășile care sșpere, așteantă
kă rșădare niș se formează
o societate de kamapăș săi,
care aș pșimită și ei mătă
din inamășăș loră komășă,
ca să lă atache împreșă. A-
tânci ei hotășășă a ataka
leașă keară în kășășăș săș.
La ačestă sșpșită, aleră ună
țimăș favorabilă. Kindă aș
rșită kășășăș lăi (care de
mătă ori e foarte greș de
rșită atânci s'adăș în rșne

Cougar saș les mișă din Amerika.

kăte 30—40 de oameni la poalele mătășă
unde se ține leașă și fakă ună sromotă. Kindă
leașă așde ačestă sromotă, atânci (dakă e țințr)
pșășește kășășăș lăi dară nă fize. Ase-
menea face și leena kindă n'are kă dînsă pșii
ei. Peste pșin, gonitori lăi l'aș vătăș și
slobodă îndată toate pșășele loră pe dînsă.
Dară kindă leașă e mare, atânci știe și pre-
șește bine perikolăș în care se află. Eăș,
dakă a dormită niș akăș, se skoală închei,
kășăș din rșă, și întinde nișoapere, se freakă
la arșori și și sșșăș kășăș kă o majestate
impozantă. Kindă sromotășă s'apropie mai mătă
de dînsă, eăș esamînă țiarele sale; întokma kă
ună omă amepințată d'onă atakă, și esamînează
arma; ne șpmă se dăce la marșinea mătășă
și arșăș pe inamăci săi din vale, niște șităș

pline de despreuș; se călăcă pe patre nițoare mi așteantă. Arabăle kare 'a vede întia oarb, stigră "eab'ă!", Atsnă o tăcere de moarte domnește în toată grăpa, toți s'ă zîț nămaî la dînsă mi toți esamină armele lor, pe kîndă leză kă cea mai mare liniște 'mi lințe koama mi nițoarele. Dăne ză momentă de ranaosă, ză arabă katezează mi naintează kătre dînsăle mi stigră kă despreuș kătre leș: oare nă ne kănoimă kă nă le temă de noi? «Skoală-te mi fără, kăci noi sîntemă d'o s'ămîncă plînz de vitejie mi eș sînt mai viteaz de kit toți.» Dar leză, kare în mai măte pîndări în vieada lăi aș mînkăle asemenea arabă kă grăpa mare, nă ica în seamă ačeastă provokare fanfaronă mi nă încheatează a face în liniște, toaleta sa mi nă dă niț ză răspănsă la învektivelo arabăle kare nă încheatează ală nămi reazări mi nekredinčiosă. Tokmaî kîndă toți ronitori s'ă încheș d'o dată s'ă stigră, atsnă perde răbdare, se skoală, bate kă koda sa pe koastelo sale mi merče drentă naintea lor. La ačeastă mișkare, čeî frikoimă daș fgra pe kîndă čeî vitejă nămaî rămînză mi aștentă atakăle s'ă kă o anxietate mare. Dară elă încheș mi kă sîncelo peche merče kătre dînmă; akămă încheș s'ă se petragă, însă kă o mare orîndăială dîndă kapetelo loră totă kătre l'ă, nînz kîndă aș ajănsă la kamarazii loră kavaleră kare i aștentă la poalele măntelăi. Atsnă toți s'ă nănză kălără p'ă kăi, daș fgra mi fărîndă, nă închezeș a provoka lez. Kîndă leză vădă departe ačeșă kălăreșă fărîndă în mănkă, s'oprește; parkă voește s'ă fakă o revistă pe inamăciă s'ă. — Niț ză sromotă, niț o amerîncare nă'ă snerie; nămaî eară de nășkă aprînsă lă snerie. În fine toate năștele se slobodă îndată mi akămă skîmbă mi elă zămăletăle lăi încheș mi închepe mi elă atakăle lăi kare, kăpîndă pisinește armadia mîkă a inamăciiloră s'ă kămă zragănzăle pisinește o grămadă de nisînz. Nămăle nă'ă rășine d'ăčeastă fgră mi fie-kare kăzta a kîștira o pozițieune vănz de kare va pătea da fokă neste lez fără s'ă fie atakată de dînsăle. Akămă kălăreșă naintezeș. Kîndă leză (prekămă se înfîmăle mai toț-d'ăzna) a pînsă pe zăz dîntre ačeastă grăpă de oamenă fărîtori, atsnă kălăreșă se apronie čeva de leză okănată de atakăle s'ă, mi slobode nășkă

Leză atsnă leză vîktima sa mi dă fgra pe inamăkăle lăi če'ă pșoș. Dăne kîte-ba timă, leză fîndă rănită, s'ă kăkă joșă ka o nisîkă mi așteantă în liniște moarte sa. Asta este ză momentă teribîlă. Oamenă lăi înmășkă toț merēș mi elă pîimește atăta glonșări kă liniște mi fără cea mai mîkă mișkare. Dară kîndă în mînzăle ačeșta, ză kăle se apronie atăta de dînsăle ka s'ă poată s'ă 'ă ajănză kă doză, trei s'ălără, atsnă ori kălăreșăle ori kăle sîntă părdășă; kăci leză într'ănză mînză s'ă afă pe čeafa lăi mi nă'ă mai lez. Bîntoră Eșroneî sînz s'ă s'ămîncă de mîpare kîndă vădă kă 30 de glonșări s'ăbozi la o denșătare nămaî de 20 de nășări, nă sîntă destăte a omori ză leș. Nămaî kîndă zăză de ačește glonșăre a atînsă inima s'ă kăreșă s'ă, atsnă moarte lăi e sîrăpă. Pe kîndă măntă s'ă zămăză mi nînz nă o rănită, kîndă pîinde pe ză arabă înveită în măntăo lăi (Burnus) ačeșta pîimește o rană mare dară nă e mortăle; dară dăne če leză e rănită, atsnă ačeșta kare l'ă pînsă, e nekredă, kăci lăi răne într'o s'ăte de văkășă în grăpa sa teribîlă mi nă leză de dînsăle nînz kîndă nă vede pe ală, pe kare s'ă poate s'ă salte.

Kîndă pana lezăle e o rană de moarte, atsnă fără sa devine înrozitoare; elă zdrebește mi nîmăchește vîktima sa de s'ă-dînsă mi parkă se văkăpă de aronia mi de s'ăferîncelo ačeșteî nenorocite vîktime. Pe kîndă elă răno kă dîngă s'ă kăreșă omăle dînz kăză s'ă, okă s'ă înfokășă kă ză fokă infernală s'ă dîntă pe vîktima sa omeneșkă, kare, parkă este înkîntată, niț nă stigră dăne ajătoră, niț nă e în stăpe a se mîșka. Dînz timă în timă, leză lințe obrazăle ačeșteî vîktime kă lîmbă sa kărdă, mi îi apată dîngă s'ă În ačeșă momentă, rădele nenorocăle s'ă adreseză kătre čeî mai vitejă dînz grăne, mi toți meră kătre leș într'o linie de văzăle kă kokășărele nășteloră loră întînze. Dară de frîkă ka glonșărele loră s'ă nă omăre pe omă în lokăle lezăle; de ačeșta trebbe s'ă se apronie kătre leș atăte de măle în kîle s'ă nă vîrăle nășcheî tokmaî în zăkie. Ačeșta este ză momentă foapte greș; kăci kîndă rășine lezăle rănită înkă čeva forde, ală če omăre kăpîndă pe omăle kare

ape sãb-dînsãlã mi saltã la aчeла kape л'atakã акэмã din нсоã. Дарã дакã simte кã forцеле sale нã'i маї permite o сãлтаре, аtsнчї zdpo- беште канãлã nenopочїтãлї вїн minstr.ã kндã vede кã i сã нãне пãшка вїн зpeкї, вкїде окїї ми аunteantã кã лїнїите moapteа sa. Аша este лeлã, epox.ã kимпїлорã вїн nord.ã Afrїceї, de ачea, гpoaza kape вnsпїрã eлã акoлo пoнãлãцї- неї арабїлорã, e лeсне de espãicatã.

Sã nomenimã акэмã la terminarea ачesteї descriere, impresїsnea че a fãкãтã аssnpa лї Gerard стїрãrea лeлãї kндã a азїто вntїашї- datã ми вїeада лї. Gerard a мeзãтã аtsнчї вntр'нãлã лoкã аskкнãсã ми a аulentatã venirea знãї лeã. «Дãне че амã аulentatã o opã» зїче eлã, вndatã амã азїтã знã глãсã streпнã, вїзарã. наркã ofteazã чїне-ва foapte tare; ne зpmã o тãчere pentрã kїte-ва sekunde. Дарã дãне ачeste

vndatã s'a азїтã знã гromotã аша de терївїлã вн kїтã акoпepїшãлã колївeї мeлe a вчепeнãтã сã tremãре, de ми лeлã epa внкã departe de mine ka la o kале d'o жãмãstãie opã. Дрлeтãлã чeлã маї mare, аbїа poate сã fie пãсã вн kоmпарã- цїsне кã стїрãrea лeлãї! De ачeа ачeастã стїрãrea este прївїтã la арабї ka лeкpãлã чeлã маї терївїлã, чeлã маї энїмїнтлорã че esїстã вн лãме. Стїрãrea знãї тãрã фepїosã, зїче Gerard, kїтã de терївїлã арã fi, este вн kоmпарãцїsне кã стїрãrea лeлãї, вntоkмаї кãмã гromotã знeї пãште слoвoзїte, la сãбгнїтãра знeї батepїї de тãнepї din чeлã маї mare калeрã kндã e слoвoзїтã! Sã ne вmãпїнãмã акэмã еf- фектãлã че face ачeастã стїрãrea, kндã o азde чїне-ва вн сїнгpїtate, вн мїзлoкãлã мãнчїлорã зндe eкox.ã вndoeште внкã forцã ачeстãї глãсã!

(Ba зpmã)

Цїентъ попъларъ.

Acquisiunea XIII. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Domnilorã!

Вн ачeастã лекцїsне vomã trãkta despre kї- те-ва кãстїsнї foapte вmпортãnte kape s'a вїтã п рãмãра полїцїeї medїkãлe вн зїлeлe noastre.

Чeа d'vntїia кãстїsне este: Stats.ã аpe eлã дрeнтã ми кeарã datorїe a вmпeдїkã кãсãтopїeа oамeнїлорã пpeа тїнepї, kape н'ãл внкã o pozї- цїsне соцїалã азїгpãтã, саã a сãрmanїлорã, саã ачeлорã kape стãтã болнавї de патїma еpeditãрã (de мoмtenїpe)?— Pãснãсãлã este кã пїнã ла знã гpãдã: да! Кãчї e ввeдeпãтã кã кãсãтopїїлe oамeнїлорã пpeа тїнepї kape н'ãл внкã o pozї- цїsне соцїалã, prodãчe пãзпepїснã (сãрãчїe) вntр'нãлã Stats; кãчї ачeстe пepekї тїнepe факã мãлãцї копїї, вївндã-кã сїнтã тїнepї ми вївндã-кã н'ãл алтã окãпãцїsне. Este кeпoскãтã кã пoнãлї ми вndївїдї неокãпãцїї ми чeї сãрãчї, факã мãлãцї копїї; чeї d'vntїã гãсãтã adese opї пãчepїлe кoпжãгãлe дрeнт мїзлoк de a гoнї зpїчїsнeа ne- окãпãцїsнeї, ми чeї de алã doлeа snpe a зїта мїзepїã вїeгeї ми a se kоnсолã d'алтã прївã- цїsне сїмгїтоape. Апої prodãкцїsнeа мãлtopã копїї, de ми este o вeпeдeкцїsнe а чepãлãї ла oамeнї мãнчїлорї ми kape аã o pozїцїsнe со-

цїалã азїгpãтã, аsemenea ми вн цãрї kape нã сїнтã внкã пpeа зmплãтe de oамeнї, пe d'алтã пãрte este знã извopã de сãсepїнãцã ми de мї- зepїe ла пoнãлїї ми oамeнї сãрãчї ми фãрã мãн- кã, маї кã seamã de лїnsã пãмїнтãлãї, прeкãзãмã вн Ирландã.

E дарã ввeдeпãтã кã Stats.ã аpe дрeнтã a вmпeдїkã ачeстã вїтopã аmepїнãцїтopã пeнтрã знã Stats. Дарã пe d'алтã пãрte нã e de тãрã- дãтã кã тоate мãсãрїлe лãтe de знeлe State вн рãпoртãлã ачeстã, вн лoкã d'a devenї салãтãрїe, аã devenїтã фsнeste саã лãзopїчe; адекã кã oа- мeнїї н'ãл обсepвãтã ачeстe лeцїї ми лe аã вн- шeлатã, вївндã вн kонтpã дoрїндeлорã лорã пeнe- рãлe, саã кã тїнepїї вmпeдїkãцїї вївндã d'a лãа соцїї лeцїтїme, аã лãтãтã дїїтоape; аã фãкãтã копїї ллeгалї kape аã тpeвãцїдeлe лорã ка чeї лeгãлї. Стãрeа фїзїкã a Stats.ãї нã s'a вmвãнãтãцїтã дарã прїнтpe ачeастã мãсãрã, пe kндã стãрeа мoрãлã лãї s'a вntрãзpегїтã. Апої нã тpeвã сã зїтãмã кã ми пe d'алтã пãрte, oамeнїї камã пãвнтãцїї вн вїрстe, рãрã кã се вãкãрã de кãсãтopїe фepїчїтã. Вн зїлeлe noastre vedemã adese-opї знã omã аulentїндã пїнã ла вїрстã de 40 ми 45 de анї, пїнã kндã a доvндїтã o pozїцїsнe соцїалã, пe зpmã се вnsoарã ми вeа o fatã de 20 de анї. Чe este adese-opї еffектãлã ачeстopã кãсãтopїї мoдepнe? Бãрвãтãлã, kape пїнã ла 40 de анї a тpãтã o вїeацã de гãрsonã (фãкãлã) ми a вãзїтã

din pacharală pâncheriloră destală, prea destală
 și poate neste măsșră; kindă se însoară, este
 osteniță, vlazotă; viera a pordă pântă elă
 cea mai mare parte din fermele sale; este
 desilazionată; elă cere akșmă odixnă și kindă
 va fi bolnavă kă soșiea sa stă kaste. Dară
 stă ne vîtmă akșmă la biata soșie. Ea este o
 tîntă d'abia 20 de ani kare n'a trîiță inkă
 nimikă și kare se mîrită kă gîntă d'a trîi;
 în ma ei e inkă plîntă de lăzișnie tinereșei,
 imajinazișnea ei fersinte îi prezintă o lăme
 mașikă, o lăme ka ză paradisiș, ayeastă fr-
 moastă lăme de kare aș azită atită de mătă și
 pe kare nă kănoaște inkă nimikă. Ce amară
 trevșe stă fie soapta ei, kindă se află lăntă
 pântă toată viera kă ză omă kare are ide
 kă totă kôntparii! Pântă dinsa lămea e ză
 viitoră; pântă elă ză trekăș; pântă elă k-

stătopia este ză ameșmintă d'o asistîntă m-
 țală în momente de sșfepînge, pe kind pântă ea
 kăstătopia este o soșietate întorkită d'a rasta
 pântăpîme mai dăme în soșietate de kîș în sta-
 pea singrăpatikă. Apoi kindă la vîpsta de 45
 de ani, va încheș elă a deveni tătă ză kô-
 niș: oare va avea timpă a termina edșkazișnea
 kônișloră stă? Oare va avea pântăpîme a'i vedea
 și pe ei kreskăș și băkșrîndă-se d'o pozișione
 soșială?

Eată Domnișloră kă ayeastă kăstășne de
 kăstătopie opî în tinereșe nînt kindă omăș n'a
 dobîndită inkă o pozișione soșială, saș la o
 vîpștă naintată dăne ce a dobîndită; eată, zikă
 kă ayeastă kăstășne nă este inkă rezolăș, este
 inkă în stape de stădiș și de probleme.

(Ba șrma)

Komșnikazișni și inșifîșe mișî.

*Komșnikazișnea odoriloră plăkște la plan-
 tele neodopante.* Ză amatoră de florî a desk-
 perită akșmă kă ayeastă komșnikazișne este po-
 sibișlă. Kindă akopere pântășinele zăei plante
 șemțnate în pămîntă, kă gnoită saș îngrăș-
 mintă, kare are o odoră plăkștă; s. e. a
 fepță șroze în ană și a țșpnată fepțșra peste
 pântășinele de Rhododendron; Kindă pe șpmă
 ayeastă plantă a kreskăș, a avăș odoră de
 Rose; înș zîșe elă, operașionea rezșeșne
 inkă mai bine kindă moaie ține-va șemin-
 țelă zăei plante neodopante într'zăș lășidă
 adopantă doză, trêi zile; pe șpmă le șșkă în
 șmăș și stă le șemene îndată în pămîntă. Planta
 kare va kreshe, va avea odoră lășidăș în kare
 șemințelă șale șraș moiate. Dară vîndă țî-
 ne-va stă șkimșe odorăea natșrală a zăei plante,
 va nștea și ayeasta; înș trevșe stă întrevșin-
 țmă o kășșime mai mare de materiea odor-
 pantă șpeîntă ka stă akopere odorăea natșrală
 a plantei; asemenea trevșe stă șkimșe și felăș
 nștrîșei a ayeștei plante. Dakă ține-va voește
 kă odoră șpeîntă stă pămîșe statonikă la plantă.
 atșnșî în primăvara viitoră stă țoarș peste p-
 dășinele șale doză, trêi zile lășidăș odorantă
 și aș stă șpeze trêi primășerî. Ayeștă a-
 amatoră a rșșită kă fie-kare gîșdinăș este în
 stape a komșnika oareșî-kășșia arșoră, o odoră
 plăkștă, kindă îngrășhe trșnkăș stă de la ză
 kășșită nînt la alăș și păne în ayeastă gă-
 șră, materie odorante.

O mișă kometă noșă. Dakă la 1-ș lănie
 n'a venită kometă cea temăș, kare nă esistă;
 în lokă ei s'a arștată nînt akșmă trêi ko-
 mete mișî, abia vizibișle pântă astronomî. Ză

kraiș a zîș odată: în lokă d'o amantă de 40
 de ani, mai bine doză kîșe 20; aș și noi p-
 mintenî, nștemă stă zîșemă: în lokă d'o kometă
 vîșrîntă și mare, mai bine trêi tinereșî și mișî.

O obșervazișne utalistikă în kășitală noaștră.

O obșervazișne neînterșută șșșura moptă-
 litășei oamnișloră la noi, pînă în șeamă
 și diferita vîpșta loră, a dobîndită kă moptăta-
 tea kônișloră la noi este într'zăș gradă deose-
 bită de mare. Aș s'a dobîndită kă între 448
 de moptă din toate vîpștele, kôniș nînt la vîpșta
 de 5 ani nșmai, sîntă pēșzentatî în ayeastă
 șșșmă totală kă șșma de 315. Aș dară între 4
 moptă din toate vîpștele, se află 3 kôniș mișî
 nînt la vîpșta de 5 ani, saș între 100 moptă
 75 nînt la 80 kôniș mișî; așta este o moptăta-
 te kôniștreaskă înșrozitoare. Dară pe d'altă
 parte a arștată o obșervazișne kă în kășitală
 noaștră sîntă mășș oamniș kare așșnăș la o
 vîpștă de 70, 80 și 100 de ani. Deșnșzi a
 mășșită o femeș aișî în kășitală, d'o vîpștă de
 110 de ani; dară akșmă trșemte în maha-
 laoa Așșlăș o femeș vîșrîntă d'o vîpștă de
 130 ani. Aș dară este pōvată, kă kășima
 noaștră e foapte șarștapie, kă oamniș noșă
 stă așșnăș la noi la o vîșrînceșe foapte înna-
 intată și kă kășza moptălitășei înșrozitoare a
 kônișloră, este lîșna de înșrîșșiea ei fiîndă ș-
 nștomî și mai kă șeamă fiîndă bolnavă; într'zăș
 kășșită, lîșna zăș mitală de kôniș bolnavă, la
 noi. O stă avemă kșrîndă okazîșne a pēveni la
 ayeastă kăstășne ișienikă și filantropikă, din
 cea mai mare înșportanță pântă kășitală no-
 aștră.